

ARBETSAM

Arbetslivsmuseernas Samarbetsråd

Verksamhetsplan för arbetet med det industriella kulturarvet 2000

Bakgrund

Arbetslivsmuseernas Samarbetsråd - ArbetSam bildades under ett nationellt seminarium på Arbetets museum i Norrköping den 21 mars 1998. I ArbetSams stadgar står följande att läsa:

Ändamål:

Samarbetsrådet är en ideell förening vars ändamål är att utifrån ett underifrånperspektiv främja och utveckla bevarandet och gestaltandet av industrisamhällets framväxt och kulturarv. I denna uppgift ingår att verka för en helhetssyn där arbetsliv, teknik, produktionsprocesser, sociala förhållanden, folkbildning, kultur, fackligt och politiskt arbete tydliggörs. I centrum står arbetsplatser och andra historiska miljöer med anknytning till arbetet.

Handling:

- att arbeta för att stärka arbetslivsmuseernas identitet.
- att skapa ett kontaktnät mellan medlemmarna.
- att samordna arbetet i gemensamma frågor.
- att sprida kännedom om arbetslivsmuseernas verksamhet.
- att fördjupa kunskapen om det förgångna för ökad beredskap inför framtidsfrågorna.

Medlemskap:

Medlemskap är öppet för arbetslivsmuseer, studiecirklar, gräv-där-du-står verksamhet, arkivföreningar samt organisationer, grupper och enskilda som främjar ändamålet.

Medel tilldelades ArbetSam under våren 1998 då organisationen växte fram.

Riksantikvarieämbetet, Tekniska museet och Arbetets museum betalade vardera 25.000 kronor till bildandet av ArbetSam. Till största delen användes denna summa till arrangerandet av det nationella seminarium som lockade över hundra deltagare från hela landet och som ledde fram till den officiella tillkomsten av ArbetSam.

ArbetSams medlemmar består till största delen av järnvägmuseer, bruksmuseer och kommunala museer som har någon form av finansiering utifrån eller verksamhet som ger intäkter.

Mål för verksamhetsåret 2000

- Under verksamhetsåret skall verksamheten formas och få en stabil grund.
- Två nationella seminarier skall genomföras.
- Medlemsrekrytering. Att under år 2000 öka till 100 medlemsorganisationer.
- Under året skall hemsidan ges en mer professionell design.
- Att arbeta för att projektidén ”Gräv där de stod” kommer till beslut av Delegationen för Industrisamhällets kulturarv. Samt under verksamhetsåret starta projektet. (Se bilaga 1.)
- Arbeta vidare med tidskrift, egen eller tillsammans med Svenska industriminnesföreningen och Industrihistorisk forum.
- Under verksamhetsåret fortsätta arbetet med försäkringsfrågan.

Vision

En grov uppskattning av antalet besökare på landets 1800 arbetslivsmuseer (som grundar sig på en ovetenskaplig rundfrågning på ett 40-tal arbetslivsmuseer) säger att medelantalet besökare per år mycket lågt räknat ligger på cirka 2.000 per arbetslivsmuseum. Om denna uppskattning visar sig vara riktig innebär det att 3,6 miljoner besökare årligen tittar in på ett arbetslivsmuseum. Det som gör arbetslivsmuseibesökarna så intressanta är att de som besöker ett arbetslivsmuseum vanligtvis inte besöker etablerade museer och de eldsjälur som bygger och skapar dessa museer är svåra för kulturen att nå i andra sammanhang. Detta gör arbetslivsmuseerna till en kulturpolitiskt mycket viktig grupp av museer som ett verktyg i arbetet med att demokratisera kulturarvet och ge det en medborgerlig förankring. Uppenbarligen finns det ett intresse för lokal industrihistoria berättad på ett opretentiöst sätt av människor som själva jobbat på den plats som idag visas som museum. Hur kommer det sig att arbetslivsmuseerna når dessa grupper som ännu inte besöker de etablerade museerna?

Det handlar inte om att förenkla ett ämne eller att popularisera det för att locka nya besöksgrupper till museerna. Istället är det autenticitet, problematisering, närhet, tid för och utrymme åt besökarna som har gjort att arbetslivsmuseerna lyckats locka dessa nya besöksgrupper. Arbetslivsmuseerna arbetar aktivt med delaktighet i det egna kulturarvet, den som är besökare idag kan vara en eldsjäl som jobbar på museet imorgon. Det serveras inga färdiga lösningar som på de etablerade museerna och det kulturarv som presenteras hör till besökarna. De är fria att använda sitt kulturarv som verktyg och bidra till att omforma det för att ge stadga och identitet åt den egna orten.

Underifrånpedagogik

Arbetslivsmuseerna har ett sätt att arbeta som den professionella museirörelsen saknar. Vi tenderar att se de professionella museerna som förmedlare av en mycket viktig kunskap som de frivilliga med stor tacksamhet tar emot och förhoppningsvis omsätter på sina egna museer. Ibland kan det vara nyttigt att vända på tankebanorna; den professionella museirörelsen har i många fall mycket att lära av eldsjälarna i arbetslivsmuseirörelsen. Arbetslivsmuseerna är många människors verktyg i utformningen av industrisamhällets kulturarv.

Kansli

ArbetSam behöver ett kansli. Det är omöjligt för styrelsens medlemmar att arbeta mer än heltid på de egna arbetslivsmuseerna och samtidigt sköta uppbyggnaden av en riksorganisation. Arbetets museums arbetslivsintendent, som är adjungerad i ArbetSams styrelse, avsätter en stor del av tjänsten åt uppbyggnaden av ArbetSam, men det krävs mer. Styrelsen hoppas på att kunna etablera ett kansli, som till en början kan placeras på Arbetets museum och där ArbetSams kanslist verkar i nära samarbete med arbetslivsintendenten på

Arbetets museum. ArbetSam vill gå vidare i frågan och söka medel för tillsättandet av en sådan kanslitjänst.

Planerad verksamhet

En av ArbetSams viktigaste uppgifter är att höja arbetslivsmuseernas status på det lokala och regionala planet. Det är framförallt där som de flesta arbetslivsmuseer kan hoppas på långsiktigt stöd och uppbackning. Genom att visa de lokala och regionala myndigheterna att det egna arbetslivsmuseet, som finns inom kommunens gränser, är en viktig del av en stor och nationellt betydande rörelse kan kommunens och landstingets ögon öppnas för de stora värden som de små museerna representerar. Här kan den utredning som är den inledande delen av statens satsning på industrihistoria under åren 1999 – 2001 fungera som ett stöd. I utredningen som formulerats av Erik Hofrén, Arbetets museum och Lars-Erik Jönsson, Kulturdepartementet, förs det medborgerliga inflytandet över kulturarvets utformning fram som den kanske starkast bärande idén i hela utredningen. Och här ligger arbetslivsmuseerna mycket långt framme. Eldsjälarna på arbetslivsmuseerna skapar idag framtidens industriella kulturarv och det är dagens aktiviteter som avgör vad för material morgondagens industrihistoriker kommer att kunna arbeta med.

För att få lokala och regionala politiker och beslutsfattare att se arbetslivsmuseirörelsen och förstå det lokala museets roll i den nationella rörelsen krävs samarbete och informationsinsatser. ArbetSam vill;

- skapa en tidskrift som vänder sig till landets arbetslivsmuseer.
- arrangera nationella och regionala kurser och seminarier för arbetslivsmuseerna i markandsföring, utställningsbyggande, byggnads- och maskinvård med mera.
- aktivt arbeta med att marknadsföra arbetslivsmuseerna.
- jobba för att lansera ett pedagogikprojekt som syftar till att utveckla arbetslivsmuseerna som närmiljö - läromedel för skolan. Vi vill lägga grunden för ett skolprojekt som under 12 månader arbetar med att utveckla en arbetslivsmuseipedagogik inriktad mot samarbete mellan arbetslivsmuseer och skolor. Projektet har förutom den klassiska museipedagogiken med visningar, användning och avläsning/ tolkning av föremål och miljöer även inriktning mot IT-pedagogik. IT-pedagogiken tar sitt avstamp i och bidrar till att utveckla den databas som Arbetets museum tillsammans med Sveriges Hembygdsförbund bygger upp. Samarbetsparter i projektet bör bland annat vara Kultur- och Utbildningsdepartementen och Skolverket.

I samtliga ovanstående projekt vill Arbetets museum i Norrköping vara en aktiv och stödjande part.

Övriga önskvärda projekt

Gräv där du står Gräv där du står –cirklarnas forskningsmaterial utgör en fullständigt världsunik kunskapskälla. Idag vet vi inte vad för material som finns kvar, eller hur det förvaras. Hoten mot detta material är minst sagt stora. ArbetSam vill påbörja en undersökning av det kvarvarande Gräv materialet och även undersöka möjligheterna av att samla in kopior av Gräv cirklarnas skrifter, rapporter och intervjuer.

Kartläggning Hur mycket är de frivilliga krafternas arbete värt? ArbetSam vill göra en nationell sammanställning över det frivilliga arbetet med att bevara och utveckla industrisamhällets kulturarv. Vilka bidrag får museerna? Vilket arbete utförs? Vilka resultat visas upp och vad är arbetet värt?

Internationellt seminarium - Att nå de stora grupperna ArbetSam vill tillsammans med bland andra Arbetets museum jobba för ett internationellt seminarium kring frågor om besöksgrupper på museerna. Frågor som seminariet vill uppmärksamma är bland annat: Kan den professionella museirörelsen lära sig något om att nå ut till den breda publiken av arbetslivsmuseerna? Kan museirörelsen, som finansieras av skattepengar, motivera sin egen existens när vi når så liten del av den befolkning som betalar våra löner, våra utställningar och vår programverksamhet? Hur ska vi bredda vår publik? Kan vi nå alla?

Ett internationellt seminarium som belyser ämnet och lyfter fram goda exempel på museer som anstränger sig för att locka till sig nya besöksgrupper och som inte nöjer sig med att ha kultureliten som enda besöksgrupp skulle vara givande för föredragshållare och besökare. Det vore mycket intressant att samla engagerade människor för att höra hur de går tillväga för att locka nya grupper till sina museer och hur utställningarna/ programverksamheten utformas för att passa dessa grupper. Är det samma utställningar som marknadsförs annorlunda eller är utställningarna nya och i så fall på vilket sätt? Frågeställningar finns det gott om. Hur är det med de goda exemplen?

Temaprojekt- En lokal/nationell arbetsmetod Temaprojekt är namnet på en arbetsmetod för organisation av ett flertal projekt som ArbetSam och Arbetets museum vill arbeta med under de närmaste åren. Gemensamt för Temaprojekten är organisationen som bygger på samverkan mellan lokala arbetslivsmuseer, som producerar tematiska utställningar, och nationella instanser, som bidrar med utbildningsinsatser, forskning, marknadsföringskampanjer och nationella sammanställningar i form av vandringsutställningar och böcker.

Syfte

Temaprojektens syfte ligger på två nivåer; vi vill dels använda arbetslivsmuseerna som verktyg för att få en genomlysning av heta frågor på både lokal och nationell nivå. Detta medverkar till en demokratisering av kulturarvet och ger en medborgerligt förankrad debatt. Det andra syftet är sprida kunskap om den framväxande folkrörelsen som sysslar med arbetslivshistoria på lokal nivå; att hitta ett verktyg för att öka arbetslivsmuseernas status på främst regional och lokal nivå samt att höja arbetslivsmuseernas kompetens och genomslagskraft. Genom att arbeta på en gång lokalt och nationellt ger man utrymme för lokala variationer och särarter samtidigt som ämnet får en större genomslagskraft via tillgång till nationella marknadsföringskanaler. Temaprojekten svetsar även samman arbetslivsmuseirörelsen genom att skapa möten och möjliggöra jämförelser, och därmed utveckling.

Debattutställningar

Arbetets museum vill genom Temaprojektsorganisationen i tur och ordning fokusera på ett antal frågor som har både lokal och nationell förankring och som är viktiga debattfrågor i dagens samhälle. Frågeställningar som vi till en början är intresserade av är; invandrad arbetskraft, manligt och kvinnligt på arbetsplatsen, barnarbete, yrkeskunskap - handens kunskap och dess tradering samt den lilla industriortens betydelse för industrinationen Sverige. Vi vill välja ämnen där kunskap om det aktuella temat kan inhämtas på lokal nivå

och bidra till en nationell förståelse. Här kommer de lokala förenings- och företagsarkiven att bli viktiga samarbetsparter för de lokala arbetslivsmuseerna. Genom att sammanföra museer och arkiv hoppas vi att Temaprojekten kan stimulera ett fortsatt samarbete mellan museer och arkiv på lokal nivå även efter det att Temaprojektet är avslutat.

Lokalt

ArbetSam ska jobba med arbetslivsmuseer som gör utställningar om och för det egna samhället. Antalet museer ska vara tillräckligt stort för att frågan ska få en nationell betydelse men ändå administrativt hanterbart. Varje lokalt arbetslivsmuseum som deltar i projektet kommer som slutprodukt att belysa det nationella temats lokala betydelse.

Nationellt

Studiehäfte Ett studiehäfte produceras som inledning till varje Temaprojekt. Där presenteras idén och en bakgrundshistoria om ämnet tecknas. Den vänder sig till lokala eldsjälar och fungerar som inspiration och stöd för det fortsatta arbetet. Syftet med projektet presenteras och studiehäftet innehåller instuderingsmaterial om det aktuella temat, om utställningar, pedagogik, marknadsföring och museologi.

Utbildning Samtliga arbetslivsmuseer som samverkar i ett Temaprojekt tar del i utbildningsinsatser och marknadsföringskampanjer. Utbildningarna organiseras nationellt och innehåller pedagogik, utställningsformgivning, marknadsföring och museologi.

Vandringsutställning En vandringsutställning produceras i samtakt med de lokala utställningarna som sätter in de lokala utställningarna i ett sammanhang och pekar på likheter och skillnader mellan de lokala exemplen.

Bok Varje Temaprojekt avslutas med en bok som sammanställer den kunskap som växt fram lokalt och nationellt kring varje tema.

Forskningsprojekt SamDok är en naturlig samarbetspart som representant för forskarsidan i museivärlden.

Samarbetsparter

- ArbetSam –Arbetslivsmuseernas Samarbetsråd, fungerar som stöd i allt arbete med de lokala arbetslivsmuseerna.
- Tekniska museet, samarbetspart vid allt nationellt arbete.
- Riksantikvarieämbetet, samarbetspart vid allt nationellt arbete.
- Nordiska museet, samarbetspart vid allt nationellt arbete.
- ABF, TBV och Vuxenskolan, samarbetsparter vid framställningen av studiehäftet och organisationen av utbildningsinsatserna.
- Riksutställningar, samarbetspart vid produktion och distribution av vandringsutställning.
- Inst. för museologi Umeå Universitet, samarbetspart för utbildningsinsatser.
- Campus Norrköping och CSIK vid Linköpings Universitet, samarbetsparter för utbildningsinsatser.
- SamDok, samarbetspart vid upplägg och genomförande av forskningsprojekt knutna till Temaprojekten.

Inför varje tema kan ytterligare samarbetsparter knytas till projekten.

Exemplet invandrad arbetskraft

Det tema som Arbetets museum vill inleda temaprojektserien med är den invandrade arbetskraftens betydelse för lokalsamhället. Ett 50-tal arbetslivsmuseer runt om i hela landet kommer under en tidsperiod fokusera på det egna samhällets invandrade arbetskraft och ge sin syn på dess betydelse. För ett bruksmuseum i Uppland känns det kanske naturligt att berätta om vallonernas invandring under 1600-talet, medan ett arbetslivsmuseum i Västerås tittar på italienarnas ankomst på 1950-talet och museer i Södertälje på finnarnas invandring under 1970-talet.

På nationell nivå inleds projektet ett år innan de lokala utställningarna öppnas med att Arbetets museum och studieförbunden i samarbete med universiteten ger ut ett studiehäfte om den invandrade arbetskraftens betydelse för Sverige som industrination. Ett 25-tal arbetslivsmuseer väljs ut med hjälp av ArbetSam och resten av insatserna fokuseras på dessa 25.

Utbildningsinsatser och seminarier skräddarsys för samtliga arbetslivsmuseer som medverkar i projektet. Utbildningarna kommer också att ligga på ett nationellt och ett lokalt plan. På det lokala planet förutsätter vi att mycket arbete kommer att ske i studiecirkelform. Nationellt samlar vi deltagarna ett antal gånger med gemensamma utbildningar och seminarier om konsten att bygga utställningar, marknadsföra, lägga upp visningar med mera. Även temat, invandrad arbetskraft, debatteras på ett nationellt möte.

Nästa steg är byggandet av lokala utställningar samtidigt som en nationell vandringsutställning växer fram. Vandringsutställningen sammanställer information och sätter in det lokala i ett större sammanhang. Den fungerar också som en marknadsföring av de lokala utställningarna.

Forskningsprojekt. SamDok initierar forskning knutet till projektet.

Marknadsföring pågår ständigt med information till lokala och nationella massmedia men koncentreras inför öppnandet av utställningarna som sker samtidigt över hela landet.

Projektet avslutas med utgivningen av en bok som sammanfattar projektet och sammanställer den nya kunskap som växt fram i studiecirkelar och utställningar om den invandrade arbetskraftens betydelse på lokal- och nationell nivå.